

УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА В КОНТЕКСТІ ХУДОЖНІХ НАПРЯМІВ ТА СТИЛІВ

УДК 821.161.2-5

Олег СОЛОВЕЙ

к. філол. н., доцент
Донецький національний університет

МАЛА ПРОЗА ІГОРЯ КОСТЕЦЬКОГО: ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Стаття присвячена осмисленню художньої прози Ігоря Костецького, одного з корифеїв рафінованої української еміграції другої половини ХХ ст., в аспекті відчитування в його творах високої етики, яка акумулює незникомі загальнолюдські цінності. Постає І. Костецького, крім того, вбирає в себе більш широку проблематику, пов'язану з непростими умовами життя та діяльності української еміграції. В художній прозі І. Костецького 1940-х років вимальовується складна й кропітка щоденна праця людини, залюбленої в національну та світову культуру; людини, яка не мислила себе поза високою культурою модернізму й самовіддано працювала на остаточне вивершення модерністичного канону вітчизняної літератури та культури загалом.

Ключові слова: етика, загальнолюдські цінності, експресіонізм, війна, еміграція, культура.

Ступайте вперед тільки Ви, що не надієтеся
побачити вивершеним ані одне з діл своїх
Ігор Костецький «Перед днем грядущим»

Художня проза Ігоря Костецького – фактично, ще не написана сторінка вітчизняної історії літератури. Мала рацію Соломія Павличко, стверджуючи, що *«напередодні ХХІ віку українська літературна історіографія не помітила однієї з ключових фігур власної літератури в ХХ сторіччі»* [16, 135]. Одним із перших, з'ясовуючи стильові та ідеологічні засновки цієї прози, про неї

писав Василь Барка [1, 2]. До того було лише кілька рецензій¹ на «Оповідання про переможців» (1946) і невеличка післямова до цієї книжки [7], а далі впродовж наступних майже сімдесяти років – ледве не суцільна тиша, а в ній – поодинокі та, здебільшого, малоприємні спроби [12; 13; 14; 17; 19; 38; 39] збагнути феномен художньої прози письменника. (Щасливим винятком можна вважати хіба що декілька розвідок Марка Роберта Стеха [28; 29; 30; 31; 32; 33; 34]). Віктор Петров у статті «Ігор Костецький та його критики» одразу зауважує: *«“Новелі” Ігоря Костецького – були суворим і, слід визнати, нерадісним випробуванням для нашої критики. Можна по-різному підходити до “Новель”, можна сперечатись в оцінці їх мистецького значення, – чому, власне, ні... але й найменше не доводиться сперечатись у визначенні того, що наша критика зазнала тут жорстокої поразки. В оцінюючих змаганнях з автором “Новель” критика не вийшла переможною»* [20, 715]. Нічого дивного в цьому немає, вважає Петров, і знаходить цілковито раціональне пояснення: *«Він мистець, бо він критик. Тут коріння його змагання з критиками й критиків з ним»* [20, 715]. Зрештою, і сам письменник у розмові з Юрієм Соловієм зізнався (коли зайшла мова про його художню прозу) не без добре відчутного суму: *«Ще моя справа складніша тим, що ті, хто читають мої твори, не є читачами. Вони або нечисленні мої друзі, самі літератори-професіонали, або ж люди з спеціальним фахом, який полягає в тому, щоб вишукувати в моїх писаннях те, чого там нема»* [4, 109].

Показовою для ілюстрації невтішної ситуації з рецепцією художньої прози І.Костецького є стаття Віталія Мацька, присвячена концепції людини і світу в українській діаспорній прозі [15]. Зрештою, автор не виконав анонсованого в назві статті завдання (сформулювавши його, можливо, занадто масштабно, тоді як торкнувся він, і то – доволі побіжно, – лише одного роману В.Винниченка), але мені впало в око його небажання *бодай зауважити* в огромі української діаспорної прози доробок таких

¹ Шевчук Гр. Право на експеримент і його межі / Юрій Шевельов // Українська трибуна. – 16. 2. 1947.; Див. також статтю В.Петрова, підготовлену для альманаху «Світання», але надруковану вперше лише нещодавно [20]. Цю, тоді ще надруковану статтю, згадує у своєму тексті й *Ігор Костецький*: Фрагмент про Домонтовича / Ігор Костецький // Кур'єр Кривбасу. – 2007. – № 208–209 (березень–квітень). – С. 213.

знакових письменників, як І. Костецький, Ю. Косач, З. Березан або Леонід Лиман. Ці четверо не згадані навіть для годиться, хоча б через кому не перераховані. Можливо, В. Мацько їх просто не знає, але говорити про концепцію людини й світу в діаспорній прозі, не беручи до уваги твори цих письменників (й І. Костецького зокрема), є упущенням супроти літератури. Якщо Ростислав Семків цілком слушно писав про В. Домонтовича в тому сенсі, що без його романів *«канон української літератури ХХ сторіччя просто не склеюється»* [23, 350], то наразі можна додати, що без усебічного врахування прози І. Костецького, згаданий канон виглядатиме ущербним, спотвореним і просто неповноцінним. Присутність у вітчизняній літературі такого прозаїка, як Костецький (цей письменник далеко не вичерпується прозою, але наразі мова – лише про художню прозу), свідчить, як мінімум, про дорослий вік цієї літератури, про високий рівень її організації та самосвідомості. Димова завіса соціалістичного реалізму приховувала від нас правдиві масштаби української літератури; тепер ми отримали шанс поважати власну літературу, бо зроблене в ній, скажімо, одним лише Костецьким цілком відповідає духові поступу світової літератури у ХХ столітті. Бо навіть у тих випадках, коли письменник виглядає ледве не самотнім у полі воїном (а це *випадок* саме Костецького), він все одно виглядає потужно та переконливо.

Юрій Шерех у відомій доповіді, виголошеній на І з'їзді МУРу, говорив про Костецького, зокрема, так: *«Европеїзм Ігоря Костецького йде почасти від літературного експериментаторства, почасти з переконання, що Україна і українська література повинні принести світові вселюдську правду. Його реалізм хоче бути реалізмом людської душі, хоче фіксувати кожний порух людської свідомості і підсвідомості, те, що школа Джойса називала потоком свідомості, а сам Костецький воліє називати потоком притомності. Не творення типів, як вимагав старий реалізм, – бо тип – це завжди умовна схема, статика, а схоплення безупинної плинності людської свідомості в її русі, фіксуючи важливе і мало важливе, сутнє і ніби випадкове, але в суті теж зумовлене. Ця метода, з одного боку, віддає данину суто індивідуальному, а з другого – підкреслює спільне всім людям, нівелююче, однакове – і тим самим виявляє загальнолюдське, вселюдське, надчасове і наднаціональне – що*

відповідає ідеям вселюдського гуманізму» [37, 175]. «Реалізм людської душі» (на відміну від старого реалізму статичних типів і обставин), про який говорить Ю. Шерех, є добре знаною в євроатлантичному світі доктриною під назвою експресіонізм. Це, глибоко усвідомлене місце письменника в етико-стильовій палітрі тогочасної літератури, відзначив також Григорій Грабович: «У формі глибокого зацікавлення сучасними й авангардними мистецькими явищами європеїзм проявляється в творчості окремих письменників (наприклад, Ю. Косача чи І. Костецького) і навіть в різних колективних спробах (журнал «Хорс»)» [5, 33]. Не забув про Костецького і Богдан Бойчук у полемічній репліці про модернізм і його творців: «Мало того, в українській літературі існував також високий модернізм. Його уособлювали Костецький і Нью-Йоркська група» [5, 35]. Зрозуміло, що знов-таки йдеться про дорослий вік і відповідальність мистця за людину й мистецтво, яке цією людиною має бажання й сміливість опікуватись. На чому вкотре наголошує і Марко Роберт Стех, говорячи про світогляд Костецького: «Проте у своїй суті світогляд Костецького був побудований на авангардистських ідеологіях революційного періоду 1910–1920 років, насичених могутнім ентузіазмом і вірою в майже необмежені можливості людини впливати на перетворення модерного світу. Особливо близьким для нього у тому контексті був ідеалістичний, суб'єктивно індивідуалістичний світогляд раннього експресіонізму, дух якого він переніс майже непошкодженим (хоча помітно модифікованим) через жахливі роки сталінізму, Другої світової війни та особистого досвіду невільничої роботи остарбайтера в нацистській Німеччині» [35, 191].

Проблема художньої прози І.Костецького – це насамперед вирішення комплексу етичних питань, що ставляться автором у художніх творах. Як не дивно, цей *високий модерніст* із ледве не тотальним очудненням мови власних творів (взяти хоча б хрестоматійно відомі «Шість ліхтарів і сьомий місяць», «Поет та його жінчини», «Ціна людської назви», «Повість про останній сірник») і ледве не сакралізацією письменницького як, не забував і про читацьке *що*. Але нічого дивного в цьому насправді немає, бо це саме з програми письменника-експресіоніста: привернути читацьку увагу незвичними засобами до заново олюденного

гуманізованого змісту. Не забуваючи ні на мить про вагомість форми, письменник у більшості випадків не забуває віддати належне й змістові (видобуваючи таким чином ледве не ідеальну рецептуру *мистецької рівноваги*), повсякчас пам'ятаючи про читача та свої з ним взаємини: *«Кінцевою метою всякої творчості є взаємнення з широкими масами тих, що сприймають, тобто з тим середовищем, з тим народом, з якого вийшов письменник, серед якого він обертається і для якого творить»* [21, 522]. Приблизно про це ж писав і М. Р. Стех у передмові до публікації *несподіваного* для багатьох роману Костецького «Мертвих більше нема». В романі, як слушно зауважує дослідник, письменника, цікавить не лише «як», що в літературній творчості відповідає за формальну досконалість, але й «що», відповідальне в літературі за *тему, етику і мораль*: *«Та невже так може бути? Це твердження звучить вельми парадоксально в контексті творчості Костецького – автора, для якого “теми” й “ідеї”, за визначенням, були другорядними елементами літератури, який у мистецькій творчості зосереджувався не на питанні «що», а неодмінно на питанні “як”, ба для якого “форма сама з себе становить щоразовий, даний, конкретний мистецький твір” і який стверджував, що “мистецькість твору визначається шляхом віднімання суспільно-ідейних елементів: якщо після віднімання щось лишається, то ця решта є й мистецтво”*. Для читачів, знайомих з моїми інтерпретаціями творчості Костецького, це особливе привернення уваги до тем та історичного контексту може звучати як непослідовне заперечення власних раніше висловлених тверджень. А втім, саме парадоксальний характер цієї творчості, програмове намагання поєднувати у тканині мистецького твору абсолютні протилежності (наприклад, мистецтво мало, з одного боку, бути повністю незалежним від ідеології та морально амбівалентним, а з іншого боку, Костецький бачив свою творчість як «моральну, дидактичну, засадниче релігійну» і навіть шукав «влади» над вузьким колом вибраних однодумців), його принципове заперечення «дослівного», однобічного й раз назавжди усталеного в «змісті» твору мистецтва раз у раз заохочують подивитися на його тексти під децю іншим кутом, відкривають можливості нових прочитань та інтерпретацій, загалом зумовлюють мінливість, поліфонічність

рецепції в залежності від епохи й обставин, у яких вони функціонують» [29, 292–293; див. також: 24; 25; 26; 27].

Для ілюстрації фундаментальних етичних заставок художньої прози І.Костецького звернімося, приміром, лише до двох невеличких за обсягом творів: «Перед днем грядущим» і «Поїзд раз-у-раз спинявся». Перший із них стосується гарячих часів великої війни, а другий занурює читача в нарочито побутову життєву ситуацію. Події першого з творів відбуваються, можливо, в окупованій нацистами Польщі («Вигуки. Польські вигуки, польська мова»), а другого – в Німеччині. Власне, ніяких подій у звичному розумінні в цих творах немає. У «Перед днем грядущим» герої знаходяться напередодні найвагомшої події свого життя, вирушаючи на виконання небезпечного завдання, коротко зустрічаючись із метою попрощатися зі своєю вагітною жінкою, та випадково спіткавши знайомого професора, сюжетна роля якого полягає у додатковій перевірці непохитності переконань Ярослава (професор намагається відраяти бойовика від небезпечної пригоди, апелюючи до того, що він зі своїм талантом поета потрібен батьківщині живим (з подібною ж ситуацією читач зустрічається аж двічі в романі «Мертвих більше нема», див. докладніше про це у моїй статті [25]) і наголошуючи на марності жертвопринесення: *«Треба вміти доцільно важити життям. Бо коли злетить ваша золота голова, повірте мені, півень навіть не кукурікне. Бо не та доба, інша доба, Ярославе Володимировичу. Отямтесь, Ярославе Володимировичу. Залишіться, не йдіть»* [10, 65]) та у доставці читачеві послання з викладеними на аркуші доконтрастними переконаннями бойовика-оунівця, які є актуальними для українського сьогодення значно більшою мірою, ніж у часи написання твору. (Це одна з найбільших загадок Костецького, який своїм баченням – чи радше, знанням – сягав аж надто глибоко й далеко; без перебільшення, – це занурення до метафізичних глибин буття української нації).

Психічна структура підпільника Ярослава повністю підпорядкована ідеї виконання завдання («Справа була вирішена»). Ідея чину для нього – понад усе. Йдеться про вірогідну офіру молодого талановитого життя в ім'я нації. В короткій сцені прощання з жінкою у трамваї й на вулиці неподалік двірця ми дізнаємось, що ця жінка вагітна. Ярослав повідомляє їй, що «справа

вирішена», і надалі між ними відбувається лише стримана дискусія з приводу імені майбутньої дитини, але не щодо *справи*. Жінка впевнена, що народиться Ярослав, а він воліє говорити про Ольгу (можливо, це і є ім'я безіменної жінки, яку він бачить чи не востаннє: *«Я пройду з тобою ще два кроки. Ще кілька кроків»*). Якщо зустріч із жінкою була запланована заздалегідь, то з професором була несподіванкою. По короткій, але принциповій для обох розмові, яка не здатна щось скасувати в житті персонажів, Ярослав передав професорові складений учетверо аркуш паперу: *«Я маю тут пане професоре, – сказав він, порпаючись рукою у внутрішній кишені плаща, – я маю тут децю, може візьмете і принагідно передасте. – Кому, – спитав професор. – Кому-небудь. Байдуже кому. Нікому спеціально. Це отако собі. Може, в себе збережете. Може, віддасте комусь»* [10, 66]. Наступне читання професором записки Ярослава, адресованої «кому-небудь» і «нікому спеціально», є родзинкою цього твору: *«Ви прагнули свободи для всіх, – читав професор, – і ви стали рабами вашого прагнення. Про Вас потім скажуть, що ви хотіли зробити рабами інших, а самі були свободні»* [10, 66]. Кожний із пунктів (а їх у записці п'ять) методологічно обґрунтовує теорію та практику (історію, якщо дивитись із перспективи сьогодення) боротьби українського націоналістичного підпілля за свободу своєї нації: *«Ви добровільно втратили Ваше ім'я, – прочитав професор, – щоб безіменно загинути, виконавши під дитячими псевдонімами свій обов'язок. Про Вас потім скажуть, що ви не заслужували на довір'я, немає бо довір'я до безіменних»* [10, 66]. Від вузькотехнологічних нюансів підпільної боротьби професор дістався третього пункту, з якого й починається узагальнення та окреслення мети: *«Ви втратили ім'я, – читав далі професор, – щоб довести всьому світові велич спільного всім вам імені, щоб довести сьому світові, на що здатний великий поневолений нарід, який потоваришував з усіма, собі подібними. Про Вас потім скажуть, що Ви продалися ворогові, щоб за його допомогою стати вождяма»* [10, 66-67]. Оця формула бездоганного зазираання в майбутнє (*«про Вас потім скажуть...»*) і є тим провіденціалізмом, який викликає неабиякий подив. Утім, можливо, Костецький добре знав не лише свою сучасність, але й історію України, а в ній усі ці речі передбачені та прописані на багато століть уперед. У перших

трьох пунктах тексту Ярослава звучать виразні застереження-попередження, це, певно, для тих сучасників, які побажають приєднатися до ризикованої та ще більш невдячної справи ОУН. Але в контексті подальшої історії українців усі ці попередження набувають понадчасового звучання. Трагічна історія нації не знає кінця. *«Тож ідіть, – прочитав професор по хвилі, – ступайте вперед, ні на хвилину не забуваючи, що Вас не чекає жодна подяка. Мало того, – читав професор далі, – ще бо настане час, коли не буде такого наклепу, якого б не стали чіпляти до пам'яті по Вас. Це станеться тоді, коли гризтимуться за Вашу спадщину. Тоді кожен буде зацікавлений докричати свою участь у вашому ділі, а вашу участь будь-що знецінити. Це станеться вже по Вашій смерті. І тому ступайте вперед, і навіть тієї миті, коли вмиратимете, пам'ятайте: ніхто не подякує і ніхто не згадає добрим словом»* [10, 67]. У справі, як вона виглядає очима оунівського мученика, немає очевидної винагороди. Немає нічого, крім самопожертви. І навіть самій цій справі в часовій перспективі так само немає кінця. *«І тому, – прочитав професор далі, – ступайте вперед тільки ті, хто не має нікого, від кого б хотілося сподіватись на добре посмертне слово. Ступайте вперед тільки ті, хто ясно здає собі справу про пам'ять по собі неголосну і про славу свою невимовну. Ступайте вперед тільки ті, хто не боїться бути знищеним рукою ворога і хто не боїться бути оббріханим язиком друга»*. Професор знищив аркуш паперу разом із записаним на ньому текстом, але це нічого, – ми запам'ятаємо зміст прочитаного. Професор виконав свою місію. Наприкінці новели автор іще покепкує з нього, називаючи стоїком (*«Перебігаючи ще раз думкою прочитане, професор мав би розгніватись, але він не дозволив собі цього, бо був стоїк»*) і раціоналістом (*«Тут він міг би пустити сльозу, бодай одну сльозину, але не зробив цього, бо був раціоналіст»*), утім професор тут репрезентує тип довершеного обивателя і – не більше: *«Професор встромив ключа. Ключ не обертався. Ключа треба б віднести взавтра до слюсаря, нехай подивиться. Професор зробив ще кілька зусиль, аж двері, нарешті, відчинилися»* [10, 67].

Костецького передовсім цікавить відповідальність людини за всіх інших людей і світ як такий. Таким чином, теза про його *нігілістичний модернізм* [17] цілком спростовується як самим

фактом присвяти *пам'яті Ольжича*, що передує новелі «Перед днем грядущим», так і змістом твору, сповненого не лише патріотичним пафосом (що насправді не так уже й просто, бо для письменника завше є ризик узяти фальшиву ноту, а читач це відчує), але і драматичним провіденціалізмом, що урочисто звучить із записки Ярослава, яку через професора він передав не кому-небудь, а всім нам, теперішнім читачам цього твору. Неймовірно, але С. Павличко, яка одна з перших доклала чимало зусиль до повернення письменника вітчизняній культурі, виявила подиву гідне нерозуміння цілісності образу І. Костецького: «...*Ігор Костецький нібито редагував “Доктора Серафікуса”, але, знаючи його власну розхристану прозу, доволі важко уявити, в чому полягало це редагування...*» [9, 16]. Це твердження містить одразу два ризикованих або й цілком помилкових твердження, – з приводу редагування, й щодо «розхристаної прози». Як видавець «Хорсу» й книжкової серії МУРу, так і пізніше у власному видавництві «На горі» І.Костецький виявив себе як принциповий і фаховий редактор чужих творів. На жаль, С.Павличко, пишучи цю передмову до видання В. Домонтовича, не встигла познайомитись із матеріалами, які сьогодні є загальнодоступними, зокрема й із мемуарами Юрія Шевельова [36]. Що ж до *розхристаної прози*, то це знов-таки, на щастя, не про Костецького, який культивував максимально стилістично усвідомлену та виважену художню прозу. Українська література в діаспорі впродовж усієї своєї історії навряд чи бачила іншого, аж настільки фахового стиліста й знавця літературної теорії й практики.

Ось, наприклад, висока, але в жодному разі не перебільшена оцінка ролі й місця І.Костецького в тогочасній українській літературі, яку дав письменникові Володимир Державин: «*Ігор Костецький – єдиний у цілому нашому письменстві белетрист, що органічно (а не в порядку зовнішньої імітації, як-от Ю.Косач) пов'язаний із сучасними течіями західноєвропейської та американської мистецької прози. Це забезпечує йому брак розуміння в ширших читацьких колах та іронічне небажання розуміти з боку нашої літературно-критичної напівінтелігенції, яка залюбки обурюється з приводу таких, здавалося б, samozрозумілих речей, як звукопис, словотворчість і тлосолялія, а старанно замовчує такі прегарно оформлені і глибоко національні*

своєю ідейною проблематикою твори, як героїчна новеля “Боротьба за прапор” (у збірці “Оповідання про переможців”, 1946) – далеко найкраще, що тільки є на сьогодні в нашій белетристиці на тему про УПА, як філософічна новеля “Ціна людської назви” (альманах “МУР”, ч. 1), як гідна Волтера Патера, коли не Вайлда, рафінована стилізація “Історія ченця Гайнріха” (“Світання”, ч. 2), а зокрема – як присвячена пам’яті Ольжича белетристична мініатюра “Перед днем грядущим” (Календар-альманах “Укр. Слова” на 1947 р.), де попри кілька невдалих висловів, що можуть бути тенденційно використані політичними противниками Ольжича, письменник спромігся подати героїчний образ великого поета, вояownika й мученика нашої національної державності, не лише з гідним його постаті пієтетом, а й з тією гострою чіткістю, з тією своєрідною і яскравою спостережливістю, яка замість псевдопатетичного бронзування розкриває в герої людину» [8, 344–345]. Ну а те, що за п’ятдесят років опісля цього хтось визначає Костецького як нігілістичного модерніста, – не має жодного сенсу для того, хто розуміє не лише роль і сукупну вагу цього письменника та видавця для розвитку української культури у ХХ столітті, але й специфіку його катастрофічно-травматичного світогляду письменника-експресіоніста, а тому *a priori*, засадничо й світоглядно протиставленого реалізму, як дискурсу, що тотально детермінований (поневолений) соціальними обставинами. Деяку, і то зовсім не зайву, корекцію поглядів С.Павличко щодо Костецького здійснив Григорій Грабович [6, 260], наголосивши на недооцінці українською гуманітарною спільнотою такої величини, як І.Костецький, а надалі – своїми статтями й коментарями цю справу плідно продовжив М. Р. Стех.

Із примітки до новели «Тобі належить цілий світ» у київському виданні вибраних творів І.Костецького дізнаємось, що «новелу було відзначено третьою нагородою на конкурсі газети «Час» (Фюрт, Німеччина) в 1946 р. В архіві Костецького зберігся рукопис слова подяки автора з нагоди вручення цієї відзнаки» [21, 522]. Текст публічного виступу Костецького вартий найширшого цитування, адже висвітлює не лише його суто письменницьку поставу, але й громадянську, торкаючись водночас проблеми індивідуальної етики. Письменник починає з очевидного, ледве не

банального, але від того не менш принципового та важливого, до того ж, актуального аж по сьогодні: *«Я переконаний, що в нас відносини між письменниками і читачами повинні бути щиріші і безпосередніші, а ставлення читацького загалу до новоявлених творів – справедливіше, – а для мене це означає – суворіше й вибагливіше: суворіше до морального змісту письменницької продукції і вибагливіше до її мистецької форми»* [21, 522] (підкреслення моє. – О.С.). Костецький у своєму виступі озвучив нагальні вимоги доби та ймовірно на них реакцію будь-якого адекватного письменника: *«...Я хотів би звернутись до письменників, і насамперед до себе самого, з закликом: напишіть літературними творами історію сучасної української молоді людини. Я поставив би конкретну тему: українська молодь і війна. Тобто: як формували психіку теперішньої української молоді ті умови безперервного походу, безконечного змагання, умови ствердження себе в нації і в світі в атмосфері тотальної – відкритої і прихованої – боротьби різних сил...»* [21, 522]. Костецький викладає власну письменницьку програму найближчих років, водночас за своєю волюнтаристичною звичкою екстраполюючи основні її пункти на все письменство еміграції. Ця програма відзначається шляхетністю і гуманізмом, але передовсім акцентує адекватність письменника: *«Покоління війни, покоління нечуваних ще доти на земній планеті стрясень і катаклізмів, це покоління складає іспит зрілості. Український юнак, сповнений сонячної снаги, спраглий знань, непохитний у прямуванні до великої мети, толерантний до вияву кожної творчої думки, шляхетний у прагненні правди і справедливості, готовий кожної хвилини прийти на допомогу слабшому, юнак, найглибші духові кризи якого завжди мають вигляд на найкращий вихід і на синтезу найкращих почуттів, юнак, покликаний у війну, щоб знищити її навіки – таким я бачу українського юнака в дійсності і таким би хотів його відтворити, як героя своїх творів»* [21, 524].

У 1946 році в газеті «Час» Костецький друкує новелу «Поїзд раз-у-раз спинявся», яку можна вважати маніфестом усієї гуманістичної творчості письменника. Маємо тут конденсат індивідуальної письменницької етики у формі стислих рефлексій персонажа Пилипенка, який серед океану повоєнної байдужості та відчуження гостро відчуває власну відповідальність за увесь

загрожений світ. У цьому випадку йдеться не про питання життя і смерті, а лише про необхідність поступитися місцем жінці, яка стоїть у вагоні потягу: *«А світ обов'язково завалився б, якби я не віддав їй був місця. Нехай же сидить, а я стою (поїзд їхав швидко), зате світ не завалиться, бо в цю мить він тримається на моїх плечах»* [9, 125]. Виявляється, можна бути великим і у малому, можна бути людиною і у зовсім простій ситуації, а тому зазвичай не у всіх це виходить. Скажімо, у вагоні повно чоловіків-німців, які сидять і не звертають жодної уваги на жінок, яким раз-у-раз поступається місцем українець Пилипенко: *«Німкеня була з дівчинкою вісьмох щось років, і їй міг поступитися місцем так само німець, що сидів навпроти коло вікна. Він був не на багато старший від Пилипенка. Але він не зробив цього»* [9, 123]. На що й звертає увагу його супутниця Орися Федорова, бо їй незрозумілі мотиви таких безглуздо-лицарських учинків. Але ця Орися й потрібна Костецькому, аби поповнити лави тих, що не здатні одразу збагнути його загострене відчуття загроженості світу: *«Що мені, зрештою, до них, подумав Пилипенко, коли вони нізащо не відчують моєї шляхетности»* [9, 123]. Кумуляція речення «Поїзд їхав швидко» перетворює його на вагомий психологічний лейтмотив. Життя пролітає повз нас так само швидко, як і потяг повз невеличкі провінційні станції. Тому треба ловити миттєвості, аби встигнути побути людиною, – як у своєму житті, так і серед зовсім незнаних людей. Для персонажа Костецького не має значення, чи хтось зауважить його людський учинок, передовсім його обходить власний душевний комфорт, який неможливий без того, аби почуватися людиною в повному значенні.

Насправді, не так уже й просто бути героєм у пересічній ситуації, яка реального героїзму не вимагає: *«Він, Пилипенко, думав так: от я зараз сяду, і сяду перше, ніж черниця, бо дядько, що збирається висідати, ближче до мене, а не до неї. І я не поступлюсь їй місцем, бо сьогодні мене здолав сумнів. Ще вчора я поступився б їй місцем, ще сьогодні вранці. Ще кілька годин тому. Хоч я й не зношу німецьких черниць, але їй тяжко, бо піт їй тече попід важучим убранням, і вона не має права розцібнутись, і вона літня. Але тепер я б не поступився їй місцем, бо здолав мене сумнів. Хитаюсь вірою моєю в моральний обов'язок»* [9, 124]. Не менш вагомою виглядає кумуляція думки: «Нема нікого. Сам», що

фактично корелює з Ніцшевою формулою «Бог помер», і людина залишена напризволяще. Багато свободи, багато вибору, а відтак – і багато болю, який неодмінно супроводжує сумніви. Втім, маючи з собою невідступний етичний камертон, персонаж Костецького вагається недовго: *«Насправді він, Пилипенко, думав так: справа дуже проста, як виявляється, і дуже легка. Коли нікого нема, і ти сам, ти сам і контролюєш себе, ні? Зрештою, нікого більше не треба. Сам собі не даси зіпсуватися, і абсолютно байдуже, чи обдарує тебе теплом у відповідь. Але от далеко не байдуже, коли завалиться світ»* [9, 125]. І враз проблема особистої душевної рівноваги виростає до усвідомлення майже гіпертрофованої, але цілком зрозумілої відповідальності за цілий світ: *«А світ обов'язково завалився б, якби я не віддав їй був місяця. Нехай же сидить, а я стою (поїзд їхав швидко), зате світ не завалиться, бо в цю мить він тримається на моїх плечах. І людина справді може прожити весь вік у пустелі, нічого, анічогісінько їй не станеться. (Поїзд ішов дуже швидко). Він тепер мав право викурити свою останню цигарку. (Поїзд ішов швидко, наближався до Авгсбургу, і вже не спинявся)»* [9, 125].

Вимогливість письменника в питаннях оцінки здобутків української літератури вражає й сьогодні, бо це фактично незнаний у вітчизняному культурологічному дискурсі рівень самовіддачі та самопожертви заради культури нації. Звертаючись за десять років опісля публікації його, щойно розглянутих новел, до Богдана Бойчука (якого він нещадно покритикував за слабке оповідання), Костецький укотре тверезо та об'єктивно констатує сумний стан української прози: *«Ми прози, поза спорадичними й непов'язаними між собою виявами, в суті речі, ще не маємо. Вага відповідальності за цю вирішальну літературну ділянку повинна, отже, в нас бути сильніше за ступінь особистих взаємин. Та це, звичайно, аксіоматичні речі»* [11, 198]. Оце аксіоматичне розуміння стану речей і висуває письменника на одне з чільних місць у пантеоні національної культури ХХ століття. Актуальність Костецького для нашої доби здатна лише зростати, але це за умови присутності вдумливого читача, видавця і дослідника літератури. *«Експресіоністи, – писав Вальтер Мушг у книжці “Від Тракля до Брехта. Поети експресіонізму” (1961), – говорять з нами як сучасники, і навіть їхні слабкості та помилки приваблюють нас*

сильніше, ніж майстерність тих, хто не схвилюваний посправжньому. Їхні твори доводять, що геніальну творчість експресіоністів неможливо подолати іншим стилем до того часу, поки існує загроза людству – та загроза, відгуком на яку й намагався бути експресіонізм» [цит. за: 22, 129]. Експресіонізм виявляється одним із найбільш життєздатних стилів, позаяк його технічний (суто мистецький, поетикальний) арсенал рішуче й надійно зіпертий на гуманістичну етику, густо акумульовану в змісті [див. напр.: 40]. А загрози для людства, на жаль, не минають, а лише трансформуються в усе більш масштабні й небезпечні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барка В. Експресіоністична проза Ігоря Костецького / Василь Барка // Сучасність. – 1963. – Число 5. – С. 40–46.
2. Барка В. Експресіоністична проза Ігоря Костецького // Костецький І. Збірник до 50-річчя. – Мюнхен : На горі, 1963 – 1964. – С. 199–205.
3. Бойчук Б. Невивчений український модернізм / Богдан Бойчук // Критика. – 2010. – Число 1–2. – С. 34–35.
4. [Відвідини «На горі»: Бесіда Юрія Соловія з Ігорем Костецьким та його дружиною Елізабет Котмаєр] // Костецький І. Тобі належить цілий світ: Вибрані твори. / Ігор Костецький. – К. : Критика, 2005. – С. 95–113.
5. Грабович Г. У пошуках великої літератури / Григорій Грабович. – К., 1993. – 56 с.
6. Грабович Г. Недооцінений Костецький / Григорій Грабович // Грабович Г. Тексти і маски. – К. : Критика, 2005. – С. 258–267.
7. Державин В. Ігор Костецький і нове мистецтво новелі / Володимир Державин // Костецький І. Оповідання про переможців: Дев'ять новель. – Фюрт : Золота брама, 1946. – С. 25–26.
8. Державин В. Три роки літературного життя на еміграції / Володимир Державин // Література і літературознавство: Вибрані теоретичні та літературно-критичні праці / Володимир Державин. – Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника, 2005. – С. 344–345.
9. Костецький І. Поїзд раз-у-раз спинявся / Ігор Костецький // Кур'єр Кривбасу. – 2001. – № 136 (березень). – С. 123–125.
10. Костецький І. Перед днем грядущим / Ігор Костецький // Тобі належить цілий світ: Вибрані твори / Ігор Костецький. – К. : Критика, 2005. – С. 62–67.
11. Костецький І. Листи до Богдана Бойчука / Ігор Костецький // Кур'єр Кривбасу. – 2014. – № 299–300–301 (жовтень-листопад-грудень). – С. 193–263.

12. *Мариненко Ю.* «Так, як діється в творчому горінні митця...»: повість Ігоря Костецького «День святого» / Ю. Мариненко // Слово і Час. – 2004. – № 1. – С. 54–60.
13. *Мариненко Ю.* «На шаховому полі дивезного дійства...» (Проза Ігоря Костецького) / Ю. Мариненко // Сучасність. – 2004. – Число 11. – С. 119–127.
14. *Матвієнко С.* Експеримент з мовою. Інтерпретація творів Ігоря Костецького / Світлана Матвієнко // Кур'єр Кривбасу. – 2001. – № 145 (грудень). – С. 139–145.
15. *Мацько В.* Людина і світ в українській діаспорній прозі / Віталій Мацько // Слово і Час. – 2009. – № 3. – С. 83–92.
16. *Павличко С.* Ігор Костецький та Езра Паунд (Сторінка з історії українського модернізму) / Соломія Павличко // Сучасність – 1992. – Число 11. – С. 135–142.
17. *Павличко С.* Нігілістичний модернізм Костецького / Соломія павличко // Дискурс модернізму в українській літературі : Монографія / Соломія Павличко. – К. : Либідь, 1999. – С. 345–390.
18. *Павличко С.* Роман як інтелектуальна провокація / Соломія Павличко // Домонтович В. Доктор Серафікус. Без ґрунту : Романи / Віктор домонтович. – К. : Критика, 1999. – С. 3–17.
19. *Павличко С.* Ігор Костецький / Соломія Павличко // Теорія літератури / Соломія Павличко. – К. : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2002. – С. 497–503.
20. *Петров В.* Ігор Костецький та його критики // Петров В. Розвідки: В 3 т. – К.: Темпора, 2013. – Т. 2. – С. 715–718.
21. *Примітки // Костецький І.* Тобі належить цілий світ: Вибрані твори. – К. : Критика, 2005. – С. 521–526.
22. *Рихло П.* Рецепція німецького експресіонізму в поетичній творчості Рози Ауслендер / Петро Рихло // Експресіонізм: Збірник наукових праць [Випуск 3]. / Упорядник Т.Гаврилів. – Львів : Класика, 2005. – С. 116–130.
23. *Семків Р.* Як писати монографії? / Ростислав Семків // Кур'єр Кривбасу. – 2007. – № 212–213 (липень-серпень). – С. 55–59.
24. *Соловей О.* Заради культури нації (з приводу епістолярного взаємнення Ігоря Костецького з Юрієм Лавріненком і не лише) / Олег Соловей // Актуальні проблеми української літератури і фольклору : Наук. зб. – Випуск 14. – Донецьк : ДонНУ, 2010. – С. 260–301.
25. *Соловей О.* Урочиста хода героїв / Олег Соловей // Кур'єр Кривбасу. – 2011. – № 260–261 (липень-серпень). – С. 354–364.
26. *Соловей О.* Леопард / Олег Соловей // [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://bukvoid.com.ua/column/2013/05/14/065929.html>
27. *Соловей О.* Письменник і війна / Олег Соловей // [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://bukvoid.com.ua/column/2015/02/01/232156.html>

28. *Стех М. Р.* Повернення невідомого / Марко Роберт Стех // Кур'єр Кривбасу. – 2001. – № 134 (січень). – С. 110–117.
29. *Стех М. Р.* Обламки епосу визвольної боротьби. Незавершені романи Ігоря Костецького // Кур'єр Кривбасу. – 2011. – № 254–255 (січень-лютий). – С. 291–298.
30. *Стех М. Р.* Фрагмент картини в дзеркалі незавершеного роману // Кур'єр Кривбасу. – 2011. – № 262–263 (вересень–жовтень). – С. 214–218.
31. *Стех М. Р.* Пошуки / Марко Роберт Стех // Костецький І. Тобі належить цілий світ: Вибрані твори. – К. : Критика, 2005. – С. 7–19.
32. *Стех М. Р.* Ім'я / М. Р. Стех // Костецький І. Тобі належить цілий світ: Вибрані твори. – К. : Критика, 2005. – С. 87–94.
33. *Стех М. Р.* Стиль / М. Р. Стех // Костецький І. Тобі належить цілий світ: Вибрані твори. – К. : Критика, 2005. – С. 163–175.
34. *Стех М. Р.* Міт / М. Р. Стех // Костецький І. Тобі належить цілий світ: Вибрані твори. – К. : Критика, 2005. – С. 291–311.
35. *Стех М. Р.* Листування через океан і бар'єр між поколіннями / М. Р. Стех // Кур'єр Кривбасу. – 2014. – № 299-300-301 (жовтень-листопад-грудень). – С. 189–193.
36. *Шевельов (Шерех) Ю.* Я – мене – мені... (і довкруги): Спогади : В 2 т. – Т. 2.: В Європі / Юрій Шевельов. – Харків – Нью-Йорк : Видання часопису «Березіль» / Вид-во М.П. Коць, 2001. – 304 с.
37. *Шерех Ю.* Стилі сучасної української літератури на еміграції // Шерех Ю. Пороги і запоріжжя. Література. Мистецтво. Ідеології. Три томи. Т. 1. – Харків : Фоліо, 1998. – С. 161–195.
38. *Юрова І.* Тип героя новел Ігоря Костецького / Інна Юрова // Актуальні проблеми української літератури і фольклору : Наук. збірник. – Випуск 8. – Донецьк : ДонНУ, 2003. – С. 134–139.
39. *Юрова І.* Творча особистість І.Костецького у літературному дискурсі II половини ХХ століття : Монографія / Інна Юрова. – Донецьк : Норд-Прес, 2006. – 272 с.
40. *Яструбецька Г.* Динаміка українського літературного експресіонізму: Монографія / Г. Яструбецька. – Луцьк : ПВД «Твердиня», 2013. – 380 с.

REFERENCES

1. *Barka V.* Ekspresionistyczna proza Ihorya Kostets'koho [Expressionistic prose of Ihor Kostetsky], *Suchasnist'* [Modernity] 1963, No. 5, pp. 40–46 [In Ukrainian].
2. *Barka V.* Ekspresionistyczna proza Ihorya Kostets'koho [Expressionistic prose of Ihor Kostetsky], *Kostets'kyi I. Zbirnyk do 50-richchya* [Collected works dedicated to 50th anniversary] Munchen, Na hori, 1963–1964, pp. 199–205 [In Ukrainian].

3. *Boychuk B.* Nevyvchenyy ukrayins'kyy modernizm [Unstudied Ukrainian modernism], *Krytyka* [Criticism], 2010, No. 1, 2, pp. 34–35 [In Ukrainian].
4. [Vidvidyny «Na hori»: Besida Yuriya Soloviya z Ihorem Kostets'kym ta yoho druzhynoyu Elizabet Kotmayer] [Visiting “Na hori”: talk of Yury Soloviy with Ihor Kostetsky and his wife Elisabeth Kotmayer], *Kostets'kyi I. Tobi nalezhyt' tsilyy svit: Vybrani tvory* [You belong to a whole world: Selected works], Kyiv, Krytyka, 2005, pp. 95–113 [In Ukrainian].
5. *Hrabovych H.* U poshukakh velykoyi literatury [Searching the great literature], Kyiv, 1993. 56 p. [In Ukrainian]
6. *Hrabovych H.* Nedootsinenyy Kostets'kyi [Underrated Kostetsky] *Hrabovych H. Teksty i masky* [Texts and masks], Kyiv, Krytyka, 2005, pp. 258–267 [In Ukrainian].
7. *Derzhavyn V.* Ihor Kostets'kyi i nove mystetstvo noveli [Ihor Kostetsky and the new art of novelette], *Kostets'kyi I. Opovidannya pro peremozhstiv: Dev'yat' novel'* [A story about winners: Nine novelettes], Furt, Zolota brama, 1946, pp. 25–26 [In Ukrainian].
8. *Derzhavyn V.* Try roky literaturnoho zhyttya na emigratsiyi [Three years of literary life in emigration], *Literatura i literaturoznavstvo: Vybrani teoretychni ta literaturno-krytychni pratsi* [Literature and literary criticism: selected theoretical and critical literary works], Ivano-Frankivsk, Prykarpats'kyi natsional'nyy universytet im. V.Stefanyka, 2005, pp. 344–345 [In Ukrainian].
9. *Kostets'kyi I.* Poyezd raz-u-raz spynyavsya [A train was stopped for time-to-time], *Kur'yer Kryvbasu* [The Courier of Kryvbas], 2001, No. 136, pp. 123–125 [In Ukrainian].
10. *Kostets'kyi I.* Pered dnem hryadushchym [Before the day that's coming], *Tobi nalezhyt' tsilyy svit: Vybrani tvory* [You belong to a whole world: Selected works], Kyiv, Krytyka, 2005, pp. 62–67 [In Ukrainian].
11. *Kostets'kyi I.* Lysty do Bohdana Boychuka [Letters to Bohdan Boychuk], *Kur'yer Kryvbasu* [The Courier of Kryvbas], 2014, No. 299, 300, 301, pp. 193–263 [In Ukrainian].
12. *Marynenko Yu.* «Tak, yak diyet'sya v tvorchomu horinni myttsya...»: povist' Ihorya Kostets'koho «Den' svyatoho» [“Such as occurs in the artistic zeal”: about Ihor Kostetsky's novel “Day of the saint”], *Slovo i Chas* [The word and the time], 2004, No.1, pp. 54–60 [In Ukrainian]
13. *Marynenko Yu.* «Na shakhovomu poli dyveznoho diystva...» (Proza Ihorya Kostets'koho) [“On the chess field of miraculous action” (Prose of Ihor Kostetsky)], *Suchasnist'* [Modernity], 2004, No. 11, pp. 119–127 [In Ukrainian].
14. *Matviyenko S.* Eksperyment z movoyu. Interpretatsiya tvoriv Ihorya Kostets'koho [Experiment with language. Interpretation of works by Ihor Kostetsky], *Kur'yer Kryvbasu* [The Courier of Kryvbas], 2001, No. 145, pp. 139–145 [In Ukrainian].

15. *Mats'ko V.* Lyudyna i svit v ukrayins'kiy diasporniy prozi [A man and the space in the prose of Ukrainian diaspora], *Slovo i Chas* [The word and the time], 2009, No. 3, pp. 83–92 [In Ukrainian].

16. *Pavlychko S.* Ihor Kostets'kyy ta Ezra Paund (Storinka z istoriyi ukrayins'koho modernizmu) [Ihor Kostetsky and Ezra Pownd (A page from the history of Ukrainian modernism)], *Suchasnist'*, [Modernity], 1992, No. 11, pp. 135–142 [In Ukrainian].

17. *Pavlychko S.* Nihilistychnyy modernizm Kostets'koho [The nihilistic modernism of Kostetsky], *Dyskurs modernizmu v ukrayins'kiy literaturi* [Discourse of modernism in Ukrainian literature], Kyiv, Lybid', 1999, pp. 345–390 [In Ukrainian].

18. *Pavlychko S.* Roman yak intelektual'na provokatsiya [Novel as the intellectual provocation], *Domontovych V. Doktor Serafikus. Bez gruntu : Romany* [Dr. Seraphicus. Without the ground], Kyiv, Krytyka, 1999, pp. 3–17 [In Ukrainian].

19. *Pavlychko S.* Ihor Kostets'kyy (Ihor Kostetsky), *Teoriya literatury* [Theory of literature], Kyiv, Vydavnytstvo Solomiyi Pavlychko «Osnovy», 2002, pp. 497–503 [In Ukrainian].

20. *Petrov V.* Ihor Kostets'kyy ta yoho krytyky (Ihor Kostetsky and his critics), *Rozvidky: V 3 t.* [Researches: in 3 volumes], Kyiv, Tempora, 2013, Vol. 2, pp. 715–718 [In Ukrainian].

21. Prymitky [Notes], *Kostets'kyy I. Tobi nalezhyt' tsilyy svit: Vybrani tvory* [You belong to a whole world: Selected works], Kyiv, Krytyka, 2005, pp. 521–526 [In Ukrainian].

22. *Rykhlo P.* Retseptsiya nimets'koho ekspresionizmu v poetychniy tvorchosti Rozy Auslender [Reception of German expressionism in the poetry of Rose Auslender], *Ekspresionizm: Zbirnyk naukovykh prats' [Vypusk 3]* [Expressionism: collected papers [Volume 3]], Lviv, Klasyka, 2005, pp. 116–130 [In Ukrainian].

23. *Semkiv R.* Yak pysaty monohrafiyi? [How to write monographs?], *Kur"yer Kryvbasu* [The Courier of Kryvbas], 2007, No. 212, 213, pp. 55–59 [In Ukrainian].

24. *Solovey O.* Zarady kul'tury natsiyi (Z pryvodu epistolyarnoho vzayemnennya Ihorya Kostets'koho z Yuriyem Lavrinenkom i ne lyshe) [For the culture of nation (About epistolary communication of Ihor Kostetsky and Yury Lavrinenko and not only)], *Aktual'ni problemy ukrayins'koyi literatury i fol'kloru : Nauk. zb.* [Actual problems of Ukrainian literature and folklore: collected works], No. 14, Donets'k, DonNU, 2010, pp. 260–301 [In Ukrainian].

25. *Solovey O.* Urochysta khoda heroyiv [A cortege of heroes], *Kur"yer Kryvbasu* [The Courier of Kryvbas], 2011, No. 260, 261, pp. 354–364 [In Ukrainian].

26. *Solovey O.* Leopard [Leopard]. Available at: <http://bukvoid.com.ua/column/2013/05/14/065929.html> [In Ukrainian]

27. *Solovey O.* Pys'mennyk i viyna [Writer and the war]. Available at: bukvoid.com.ua/column/2015/02/01/232156.html [In Ukrainian]
28. *Stekh M. R.* Povnennya nevidomoho [Returning of unknown], *Kur"yer Kryvbasy* [The Courier of Kryvbas], 2001, No. 134, pp. 110–117 [In Ukrainian].
29. *Stekh M. R.* Oblamky eposu vyzvol'noyi borot'by. Nezaversheni romany Ihorya Kostets'koho [Fragments of the epic of liberation fight. Unfinished novels of Ihor Kostetsky], *Kur"yer Kryvbasu* [The Courier of Kryvbas], 2011, No. 254–255, pp. 291–298 [In Ukrainian].
30. *Stekh M. R.* Frahment kartyny v dzerkali nezavershenoho romanu [Fragment of the picture in the mirror of unfinished novel], *Kur"yer Kryvbasu* [The Courier of Kryvbas], 2011, No. 262, 263, pp. 214–218 [In Ukrainian].
31. *Stekh M. R.* Poshuky [Searches], *Kostets'kyy I. Tobi nalezhyt' tsilyy svit: Vybrani tvory* [You belong to a whole world: Selected works], Kyiv, Krytyka, 2005, pp. 7–19 [In Ukrainian].
32. *Stekh M. R.* Im"ya [The name], *Kostets'kyy I. Tobi nalezhyt' tsilyy svit: Vybrani tvory* [You belong to a whole world: Selected works], Kyiv, Krytyka, 2005, pp. 87–94 [In Ukrainian].
33. *Stekh M. R.* Styl' [The style], *Kostets'kyy I. Tobi nalezhyt' tsilyy svit: Vybrani tvory* [You belong to a whole world: Selected works], Kyiv, Krytyka, 2005, pp. 163–175 [In Ukrainian].
34. *Stekh M. R.* Mit [The myth], *Kostets'kyy I. Tobi nalezhyt' tsilyy svit: Vybrani tvory* [You belong to a whole world: Selected works], Kyiv, Krytyka, 2005, pp. 291–311 [In Ukrainian].
35. *Stekh M. R.* Lystuvannya cherez okean i bar"yer mizh pokolinnyamy, [Correspondence through the ocean and generation gap], *Kur"yer Kryvbasu* [The Courier of Kryvbas], 2014, No. 299, 300, 301, pp. 189–193 [In Ukrainian].
36. *Shevel'ov (Sherekh) Yu.* Ya – mene – meni... (i dovkruhy): Spohady [I – me – to me... (and around): Memoires], Kharkiv – New York, Vydannya chasopysu «Berezil', Vyd-vo M.P. Kots', 2001, Vol. 2. 304 p. [In Ukrainian]
37. *Sherekh Yu.* Styli suchasnoyi ukrayins'koyi literatury na emigratsiyi [Styles of modern Ukrainian literature in emigration], *Porohy i zaporizhzhya. Literatura. Mystetstvo. Ideolohiyi. Try tomy* [The Thresholds. Literature. Art. Ideology. In 3 volumes], Kharkiv, Folio, 1998, Vol. 1, pp. 161–195 [In Ukrainian].
38. *Yurova I.* Typ heroya novel Ihorya Kostets'koho [Type of the character in Ihor Kostetsky's short stories], *Aktual'ni problemy ukrayins'koyi literatury i fol'kloru : Nauk. zbirnyk* [Actual problems of Ukrainian literature and folklore: collected papers] No. 8, Donetsk, DonNU, 2003, pp. 134–139 [In Ukrainian].
39. *Yurova I.* Tvorcha osobystist' I.Kostets'koho u literaturnomu diskursi II polovyny XX stolittya [Creative person of Ihor Kostetsky in the literary discourse of second half of XX century], Donetsk, Nord-Pres, 2006. 272 p. [In Ukrainian]
40. *Yastrubets'ka H.* Dynamika ukrayins'koho literaturnoho ekspresionizmu [Dynamics of Ukrainian literary expressionism], Lutsk, PVD «Tverdynya», 2013. 380 p. [In Ukrainian]

АННОТАЦИЯ

Олег Соловей. Малая проза Игоря Костецкого: этический аспект

Статья посвящена осмыслению художественной прозы Игоря Костецкого, одного из столпов рафинированной украинской эмиграции, в ракурсе высокой этики, которая аккумулирует непреходящие человеческие ценности. Фигура И. Костецкого, кроме того, вбирает в себя более широкую проблематику, что связана с непростыми условиями жизни и деятельности украинских писателей в эмиграции. В художественной прозе И. Костецкого воссоздается сложная и самоотверженная ежедневная работа интеллектуала, поглощенного национальной и мировой культурой.

Ключевые слова: этика, общечеловеческие ценности, экспрессионизм, война, эмиграция, культура.

ABSTRACT

Oleh Solovey. Small prose by Ihor Kostetsky: the ethical aspect

The article is devoted to understanding of prose by Ihor Kostetsky, one of the giants of elite Ukrainian immigration, in terms of reading his works of high ethics, which accumulates cornerstone human values. Figure of I. Kostetsky, in addition, incorporates a broader problems associated with difficult conditions of life and work of Ukrainian immigration. A complex and painstaking daily work of man fascinated by a national and world culture emerges in prose by I. Kostetsky of 1940th; a man who did not think himself out of high culture and modernism, selflessly worked for final modernistic canon of national literature and culture in general. The author argues that Ukrainian literature in the Diaspora throughout its history hardly seen as a professional stylist, a connoisseur of literary theory and practice as I. Kostetsky. Kostetsky primarily interested in human responsibility for all other people and the world as such. In the story "Before the coming day" hero – OUN member – sent to perform dangerous tasks. The author notes that an unintended meeting with a familiar professor is a compositional center of the work, in a note that Jaroslav conveys to his interlocutor, ethical coordinates of fighter for the freedom of Ukraine with brilliant predictions historical destiny of different views on the fight are being outlined. In the context of the subsequent history of Ukrainian all these warnings become more important. The author says I. Kostetsky's novella "Train stood still again and again" is the humanist manifesto of the writer. In the form of brief reflections of its character – Pylypenko – condensate of individual literary ethics is expressed contrasting an ocean of indifference and alienation of postwar society; I. Kostetsky acutely aware of human's own responsibility for all the threatened world.

Keywords: ethics, human values, expressionism, war, emigration, culture.

Стаття надійшла до редколегії – 17.02.2015 – Article received by Editorial Board

Рецензент – проф. Турган О. Д.

Reviewed by Prof. Olga Turgan